

طرف‌های سوم
چه در جایگاه
حکمیت، چه
از طریق اجرای
پروژه‌های عمرانی
در هلمند
افغانستان و چه
به صورت مداخله
و اشغال این
کشور، تأثیر بسیار
جدی بر روابط
ایران و افغانستان
گذاشته‌اند

هنوز مورد توجه واقع نشده بود، حقایق هامون‌ها از محل این رودخانه در معاهده ۱۳۵۱ در نظر گرفته نشده است. مهم‌ترین سیراب نمودن تالاب‌های بین‌المللی هامون تنها از محل رودخانه هیرمند نبوده و علاوه بر آن؛ هیرمند، رودخانه‌های فراه، خاش، هاروت، خوسپاس و چند رودخانه کوچک دیگر نیز تأمین‌کننده آب هامون‌ها هستند.

آیا طرف ثالث منفعی داشته یا صرفاً نقش میانجی داشته است؟

نقش طرف ثالث به عنوان بازیگر کلیدی در چهارچوب نظم و وقت منطقه‌ای و بین‌المللی از موضوعات بسیار پیچیده در اختلافات و همکاری‌های ایران و افغانستان بوده است. در حکمیت‌های «گلداسمیت» و «مک‌ماهون» بریتانیا به پیشنهاد افغانستان ایفای نقش کرده است چراکه طبق معاهده گندمک، روابط خارجی افغانستان با کشورهای همسایه باید با مشورت و هماهنگی بریتانیا شکل می‌گرفت. طبیعتاً بریتانیا منافع بسیار زیادی برای حفظ افغانستان با یک موقعیت حیالی داشت. سیاستگذاران بریتانیایی به افغانستان به عنوان مانعی برای حمله روسیه به هندوستان می‌نگریستند. همچنین جدایی هرات تاریخی از سرزمین مادری ایران نیز ریشه در بازی بزرگ یا Great Game داشته است که ماده‌های این اصطلاح را به عنوان New Great Game نیز مشاهده می‌کنیم.

بعد چطور می‌شود کار می‌افتد دست امریکایی‌ها و آنها چه منافع داشتند؟

طی این صدوپنجاه سال الگوی همکاری و اختلاف توأمان، تغییرات زیادی در توزیع قدرت و نقش بازیگران در نظام بین‌الملل اتفاق افتاده است. این طرف ثالث [طبق نظم جهانی] از بریتانیا به امریکا تغییر می‌کند و مجدداً خودش را در روابط بین ایران و افغانستان نشان می‌دهد. در سال ۱۹۴۶ شرکت موریسون ناتسون به عنوان یکی از بزرگ‌ترین شرکت‌های پیمانکاری و ساختمانی وارد پروژه دریایی هلمند می‌شود. علاقه به یک پروژه توسعه در هلمند یک سابقه سی ساله قبلی داشته است اما ورود امریکایی‌ها اساساً این پروژه را، هم از نظر مالی و هم از نظر اقدامات فنی جلو می‌برد، به طوری که شاهد هستیم امریکایی‌ها در بازه کمتر از ۵ سال، دو سد بزرگ را به نام سد ارغنداب در ۱۹۵۲ و سد کجکی در ۱۹۵۳ در حوزه هیرمند احداث می‌کنند. هر کدام از این سدها مخزنی به گنجایش حداقل یک میلیارد مترمکعب دارد و هر دوی این سدها اثر بسیار منفی بر دلتای سیستان و تالاب‌های بین‌المللی هامون گذاشته است. بخش مهمی از انگیزه‌های امریکا برای سرمایه‌گذاری و تکمیل پروژه دره هلمند در افغانستان را می‌توان در چهارچوب رقابت با